

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Gençlere Duyulan Güvenin Mümtaz Örneği Üsâme b. Zeyd'in Komutanlığı ve Günümüze Verdiği Mesaj¹

The Command of Usama b. Zayd, the Distinguished Example of Trust in the Youth and His Message to Today

Yavuz Selim GÖL¹

Makale Bilgisi

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Giresun
Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Giresun/Türkiye

ORCID: [0000-0001-7759-4482](https://orcid.org/0000-0001-7759-4482)

E-Mail:
yavuz.gol@giresun.edu.tr

Sorumlu Yazar:
Yavuz Selim GÖL

Haziran 2025

Cilt:5

Sayı:1

DOI: [10.5281/zenodo.15765010](https://doi.org/10.5281/zenodo.15765010)

Citation:

Göl, Y. S. (2025). Gençlere
duyulan güvenin mümtaz
örneği Üsâme b. Zeyd'in
komutanlığı ve günümüze
verdiği mesaj. GAB Akademi,
5(1), 27-36.

Öz

İslam dini Hz. Peygamber tarafından tebliğ edilmeye başladığında bu davete icabet edenlerin önemli bir kısmını gençler oluşturmaktaydı. Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ûd gibi ashabın önde gelenleri başta olmak üzere çok sayıda genç Mekke'nin zorlu atmosferine rağmen O'na inandılar. Hz. Peygamber her zaman gençlere duyduğu güven sebebiyle hem sosyal hayatta hem de savaşlarda önemli rolleri gençlere tevdi etti. Hatta onların gönüllü karmamak adına Uhud Savaşı öncesinde istişare sonucunda, kendisi farklı görüşte olmasına rağmen savaşın şekline ilişkin alınan karara bağlı kaldı. Bu süreçte gençlere duyulan güvenin önemli örneklerinden biri Hz. Peygamber'in vefatına yakın bir dönemde oluşturulan orduya komutan olarak henüz on sekiz yaşlarında olan Üsâme b. Zeyd'in atanmasıdır. Bu güveni eleştirenlere rağmen Hz. Peygamber bu karardan vazgeçmemiştir. Hz. Ebû Bekir Hz. Peygamber'in vefatı sonrasında hilafet görevini üstlendiğinde aynı görevlendirmeyi devam ettirdi. Bu yaşananların günümüze gençlere karşı duyulan güvensizlik için bir anti-tez olarak değerlendirmesi mümkündür. Zira Allah Resulü ashabın içerisinde çok sayıda tecrübeli isim olmasına rağmen genç bir sahabiye komutan olarak görevlendirerek gençlerin de özgüvenini artırmayı amaçlamış olmalıdır. Bugün gençlere karşı daha olumlu bir bakış açısı benimsenerek, onların dijital dünyada daha geniş bir bilgi ve ilgi ağına sahip olduklarını da düşünerek hareket etmeliyiz. Çalışmamızda ilk olarak günümüzdeki gençlik algısını değerlendirdik. İslâm dininin gençliğe bakış açısını Kur'an ve sünnet perspektifinden ele aldık. Bununla birlikte gençlere duyulan güvene dair örnekler getirerek, onların hayata en iyi biçimde hazırlanmalarında büyüklere düşen görevi hatırlatmaya çalıştık. Ayrıca Hz. Peygamber tarafından yapılan bu görevlendirme özelinde gençlere dair verilen mesajları değerlendirdik.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Gençlik, Güven, Peygamber.

Abstract

When the religion of Islam began to be conveyed by the Prophet, a significant portion of those who responded to this invitation were young people. Many young people, especially the leading companions such as Omar, Ali, Abdullah b. Masud, believed in him despite the difficult atmosphere of Mecca. The Prophet always entrusted the youth with important roles in both social life and wars due to the trust he had in them. In fact, in order not to upset them, he adhered to the decision made regarding the form of the war after consultation before the Battle of Uhud, despite his own different views. One of the important examples of the trust in the youth during this process is the appointment of Usama b. Zayd, who was only eighteen years old, as the commander of the army formed in a period close to the death of the Prophet. Despite those who criticized this trust, the Prophet did not give up on this decision. When Abu Bakr assumed the duty of caliphate after the death of the Prophet, he continued with the same assignment. It is possible to evaluate these events as an antithesis to the distrust felt towards young people today. Because the Messenger of Allah must have aimed to increase the self-confidence of young people by assigning a young companion as a commander, despite the fact that there were many experienced names among the companions. Today, we should adopt a more positive perspective towards young people and act by considering that they have a wider network of knowledge and interests in the digital world. In our study, we first evaluated the perception of young people today. We examined the perspective of Islam towards young people from the perspective of the Quran and the Sunnah. In addition, we tried to remind the elders of the duty that falls on them to prepare them for life in the best way by giving examples of trust felt towards young people. We also evaluated the messages given to young people regarding this assignment made by the Prophet.

Keywords: Islamic History, Youth, Trust, Prophet.

¹ Bu makale 25-27 Nisan 2025 tarihleri arasında Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenen "XIV. Uluslararası Din Görevlileri 'Aile ve Gençlik'" Sempozyumunda sunulan sözlü tebliğden üretilmiştir.

1. Giriş

Günümüzde gençlerin bir kısmı, bir taraftan şehirleşmenin getirdiği sosyal gelişmelerin etkisiyle, diğer taraftan teknolojinin insanları ekranlara mahkûm etmesi sebebiyle şehirlerde kalabalıklar içinde yalnız yaşamak durumunda kalmaktadır. İnsanların gittikçe sosyal ortamlardan uzaklaşması, hayatını elektronik cihazların merkezinde olduğu sanal âlemden ve içe dönük bir şekilde yaşaması bireyselliğin ve bencilliğin her geçen gün daha fazla yaygınlaşmasına sebebiyet vermektedir. Bir insanın kendi özel alanında bireysel olarak yaşama ve istediklerini yapma hürriyeti saklı kalmak kaydıyla toplumsal normları, bir arada yaşama kültürünü, örf, adet ve değerleri görmezden gelecek bir boyutta yaşam sürmesi toplumda öngörülemez bir yapının meydana gelmesine sebep olabilir.(Algur, 2024, s.166-167) Bu kapsamda sosyal bir yapı içerisinde yetişen gençlere etkisi bağlamında 19. yüzyıldan itibaren tesirini gösteren sanayileşme ve modernleşme ile 20. yüzyılın ortalarından itibaren etkisi görünür olan post-moderniteden bahsetmek yararlı olacaktır.

Sanayi devriminin oluşturduğu sinerji başta bilim ve teknik olmak üzere bireyin sosyal hayatı, psikolojisi ve düşünce biçimini de kapsayan geniş bir alanda bireylerin hayatında önemli dönüşümlere sebep olmuştur.(Çakmak, 2020, s. 20; Sıddıkî, 1990, s.11-13) Bilimin her şeye çözüm üreteceği düşüncesinin hâkim olduğu ve modernizm olarak tanımlanan bu dönemde üretilen ihtiyaç fazlası ürünlerin pazarlanması için tüketim kültürü insanlar arasında yaygınlaştırılmıştır. Maddi kazanç elde etmenin ön plana çıkarılması bahse konu dönemde hayatın materyalist bir bakış açısıyla yaşanmasına, hayatı anlamlı kılan din, ahlâk ve değerlerin ikinci planda tutulmasına zemin hazırlamıştır. (Tozlu, 2014, s.156) Modernist düşüncenin psiko-sosyal izdüşümleri gençlerin içinde yaşadığı sosyal yapıdan dışlanarak daha fazla özgürlük talebiyle, istediği her şeyi yapma hürriyetine sahip olması gerektiğini düşünmesine ve sosyal hayatı düzenleyen normları, örf-adet, kültür ve dini hayatını kısıtlayan birer unsur olarak görmesine sebep olmuştur. (Algur, 2021, s.285-286)

Modernizmin daha fazla üretmeye odaklanan yapısı zamanla yerini bireysel özgürlüklerin gündem olduğu postmodern anlayışa bırakmıştır. Bu anlayış, modernizmin ön plana çıkardığı kuralcı yaklaşımın aksine eleştiri kültürüne dayalı bir bakış açısı önermektedir. Postmodern toplumda başta din olmak üzere insanların hayatında önemli etkileri olduğu düşünülen meta anlatıların ve objektivitenin reddi, insanla makine arasındaki etkileşimi ileri boyutlara taşıyan endüstri sonrası iletişim ve bilgisayar toplumu gibi kavram ve düşünceler endüstri devrimiyle kendini gösteren determinist yaklaşımların sorgulanmasına zemin hazırlamıştır. (Meydan, 2022, s.10-13) Postmodern düşünce bireyin hayatına anlam katan birçok unsurun sorgulanmasını sağlarken oluşan boşluğu dolduracak alternatifler sunamaması sebebiyle ciddi bir çıkmaz içinde kalmaktadır.

Postmodern iklimin, bu iklimi soluyan genç nesil üzerinde de bazı etkiler bırakacağı aşîkârdır. Bahse konu etkilerin birey üzerinde bırakacağı tesir onun bireysel özelliklerinin yanı sıra çevresinden aldığı eğitim ve kendisine sunulan örnek şahsiyetler özelinde belirginleşecektir. Bu nedenle Hz. Peygamber'i (sas) rehber edinen bir yaklaşımın işe koşulması birey ve toplum üzerindeki olası olumsuz etkilerin en aza indirgenmesine ve oldukça hızlı ilerleyen değişim ve dönüşümün daha sağlam bir düzlemde yol almasına vesile olabilir.

Her ne kadar insanları sadece doğdukları zaman dilimi ve dönemlere göre sınıflandırmanın yanlışlığı üzerine yapılan tespit ve tartışmalar olsa da her bir neslin içinde yaşadığı sosyal gerçeklikten etkilendiği oldukça geniş kabul gören bir durumdur. 1995-2010 yılları arasında doğan Z kuşağı gençliği, 2010 sonrası doğan Alfa kuşağı, bugünün yetişkinleri konumunda olan 1980-1995 doğumlu Y kuşağını da bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Kuşaklara farklı isimlendirme ve yakıştırmalar yapılabilir. Ancak bu durum her nesli içinde yetiştirdiği sosyal gerçekliklerin etkilediği hakikatini değiştirmez.(Algur, 2022, s.30-37) Bahusus asr-ı saadet olarak bilinen ve Hz. Peygamber'in bizzat örneğinde yaşanan dönemde genç olmakla bugünün dünyasında genç olmanın, doğası gereği birbirinden farklı olacağı göz ardı edilmemesi gereken bir olgudur. Ancak bugünün gençliğine verilecek eğitim ve sunulacak örnek şahsiyetlerin onlara hayata yaklaşımlarında ve kazanacakları değerlerde belirleyici rol üstleneceği aşîkârdır. Üsâme b. Zeyd'in kendi yaşadığı dönemdeki tavır ve davranışlarının bu bağlamda dikkate alınması elzem olacaktır.

1.1 İslam ve Gençlik

İslâm dini, dünyaya yeni bir düzen getirebilmek amacıyla Allah tarafından insanlığa gönderilen son dindir. Bu ideali gerçekleştirebilmek amacıyla geçmiş ve gelecek arasında oluşması gereken bir köprü bulunmalıdır. Bu hedefe dair önemli yönlendirmeler ise dinin en güvenilir kaynağı olarak Kur'an'da yer almaktadır. Hemen ardından gelen önemli diğer kaynak ise bu dinin peygamberi olan Hz. Muhammed'in sözleri ve uygulamaları olan sünnettir. Bu bilgiler doğrultusunda, her dönemde insanların önemli bir şekilde gündemlerini meşgul eden gençlik ile ilgili bir çalışma yapma ihtiyacının hasıl olduğunu müşahade ettik. Elbette günümüze kadar çok sayıda ve sadece dini ilimlerle de kalmayan alanlarda çalışmalar yapıldı. Bu açıdan literatürün oldukça geniş bir alana yayılmış olması

yazım sürecini kolaylaştırdığı gibi yeni bir şey söyleme konusunda zorlanmamıza sebep oldu. Gençliği konu alan kitaplar, tezler, makaleler, sempozyum bildirileri sayısız bir durumdadır ve bir taraftan da yazılmaya konuşulmaya devam etmektedir.

Çalışmamızda yukarıdaki bilgiler doğrultusunda odaklandığımız nokta; Hz. Peygamber'in büyük güven duyduğu bir sahabe olan Üsâme b. Zeyd'in ordu komutanı olarak görevlendirilmesi özelinde gençlere sorumluluk verilmesi ve onlara güven duyulmasının gerekliliği olacaktır. Bu doğrultuda Kur'an ve sünnette gençlik algısı ele alınacak, ayrıca gençliğin modern dönemdeki algısı da değerlendirilecektir. Bu değerlendirmeler gençliğin "ne"liği ve nasıl anlaşılması gerektiğini, diğer taraftan gençlere nasıl yaklaşılmasının daha uygun olacağını izah etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın temel problemini gençlere sorumluluk verilmesinin onları toplumda daha güçlü ve bilinçli bir noktaya getirip getiremeyeceği sorusu oluşturmaktadır.

İslam dininin temellerinin atıldığı dönemde Hz. Peygamber'e en fazla desteği verenler gençler olmuştur. İslam'ın onların omuzlarında yükselmesi sebebiyle de Kur'an ve sünnette onlara apayrı bir yer ayrılmıştır. Bir taraftan toplumun önemli bir kesimini oluşturuyor olmaları da onlara özen gösterilmesini gerekli kılmaktadır. Zira tarihin her döneminde genç nüfus toplumda büyük bir yer teşkil etmiştir. Ayrıca onların yeniliklere açık olması, fiziken güçlü olmaları sebebiyle iş hayatında, savaşta ve sair emek gerektiren bütün işlerde etkili bir grup olmaları da onları toplum içerisinde önemli kılmaktadır. Bu nedenledir ki İslam öğretisi bu grubun önemine farklı şekillerde işaret etmektedir.

İslam dininin gençlerin en güzel bir biçimde hayata hazırlanmalarını ve donanımlı hale gelmelerini arzu etmesine rağmen günümüzde gençlerin birçok zorlukla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bunlar arasında *kimlik krizi* önemli bir yer teşkil etmektedir. Gençler, günümüz dünyasının karmaşık düzeni içerisinde kimliklerini bulma sürecinde çeşitli etkiler altında kalabilirler. Özellikle medya, sosyal medya, popüler kültür, arkadaş çevresi gibi etkenler, gençlerin değerlerini ve hatta inançlarını etkileyebilir. Maalesef günümüz gençlerinin hatta orta yaşlı sayılabilecek Müslümanların yaşadığı kimlik krizi önemli problemler içermektedir. Bu durum için en önemli çözüm yollarından birisi ise İslam'ın gençlere kimlik kazandıracak yönlerini öne çıkarmaktır.

Modern dünyada ahlaki sınırların anormal değişkenliği ve ahlaki değerlerin aşınması büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu durum, gençlerin doğru ve yanlış ayırt etmelerini zorlaştırmakta ve onları haz ve hız çağının nefse cazip gelen yönlerine mahkûm etmektedir. Halbuki helal dairesinin keyfe kâfi olduğu bilinen bir gerçektir.

İslam dini, gençlerin hayatta karşılaşılabileceği zorluklara çeşitli çözümler sunarak onların daha güçlü bireyler olarak temayüz etmesi için çaba göstermektedir. Bunların başında ise inanç ve değerler gelir. İslam, gençlere sağlam bir inanç sistemi ve ahlaki değerler sunarak onların kimliklerini daha kolay bulabilmelerine ve daha doğru kararlar verebilmelerine imkân sağlamaktadır.

İslam, gençlerin eğitime ve öğretime büyük önem vermek suretiyle ilk etapta onların İslam'ı doğru bir şekilde öğrenmesine, gençlerin doğru yolu bulmalarına ve ahlaki değerleri benimsemelerine yardımcı olur. İslam toplumu, gençlere sosyal destek sağlar. Aile, arkadaşlar, cami ve diğer toplumsal kurumlar, gençlerin sorunlarıyla ilgilenir ve onlara yardımcı olur. İslam, ibadet ve maneviyat yoluyla gençlerin ruhsal ihtiyaçlarını karşılar. Namaz, oruç, zikir gibi ibadetler, gençlerin Allah'a yakınlıklarına ve iç huzur bulmalarına yardımcı olur.

İlk Müslümanların içinde gençlerin ağırlıklı olmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunların önemli gerekçelerinden birisi manevi değerlere sahip çıkma hususunda gençlerin, yetişkinlere göre daha yatkın olmalarıdır. İslam'ın sunduğu adalet, eşitlik ve kardeşlik gibi değerler, gençlerin ilgisini çekmiş ve onları bu yeni dine yöneltmiştir. Mekke toplumunda gençler sosyal hayat içerisinde yaşlılara nazaran genellikle daha düşük bir konumdaydılar. İslam, onlara yeni bir kimlik, toplumsal bir rol ve değerler sunarak kendilerini anlamlandırma fırsatı vermiştir. Ancak sorumluluk alan gençlerin İslam'ın güçlü dünyasında büyük yer edinmeleri mümkün olmuştur. Zira günümüzde büyük bir övgüyle bahsedilen nice büyük sahabe İslam dairesine girdiğinde henüz genç yaştaydı.

İslam'ı ilk kabul edenler, büyük zorluklarla ve tehlikelerle karşılaşmışlardır. Gençler, inançları uğruna cesaretle mücadele etmiş ve fedakarlıkta bulunmuşlardır. Örneğin, Hz. Ali (r.a.) İslam'ı ilk kabul edenlerdendir ve genç yaşına rağmen büyük bir cesaret örneği sergilemiştir. Gençler, yeniliklere ve değişimlere yetişkinlere göre daha açıktırlar. İslam'ın getirdiği yeni uygulamalar, gençlerin ilgisini çekmiş ve onları bu dini benimsemeye teşvik etmiştir. Gençler, arkadaş çevreleri ve sosyal ilişkileri aracılığıyla İslam'ın yayılmasına önemli katkıda bulunmuşlardır. İslam'ı benimseyen gençler, çevrelerindeki diğer gençleri de etkileyerek dinin hızla yayılmasını sağlamışlardır. Hz. Muhammed (sas) ve sahabeler arasında genç yaşta İslam'ı benimseyen ve örnek davranışlar sergileyen kişiler, diğer gençler için rol model olmuşlardır. Örneğin, Mus'ab b. Umeyr, genç yaşına rağmen İslam'ı tebliğ etmek için büyük çaba göstermiş ve birçok kişinin hidayetine vesile olmuştur.

Gençlerin İslam'ı ilk dönemlerde yoğun olarak benimsemesi, İslam'ın evrensel mesajının ve değerlerinin gençler nezdinde büyük bir karşılık bulduğunu göstermektedir. Gençler, İslam'ın sunduğu adalet, eşitlik, kardeşlik, eğitim ve toplumsal değerleri benimseyerek hem kendileri için daha anlamlı bir hayat yaşamışlar hem de toplumun gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

1.1.1 Kur'an'da Gençlik ve Gençler

Kur'an-ı Kerim'de gençlik ve gençlere yönelik önemli ifadeler bulunmaktadır. Arapça'da ifade etmek üzere "şâbb" ya da "fetâ" gibi kavramlar kullanılmakta, Kur'an'da ise köken olarak sadece "fetâ" ifadesi geçmektedir. "Şâbb" ifadesiyle ise hadislerde karşılaşmak mümkündür. "Fetâ" ifadesi, farklı kişileri niteleyen bir şekilde on ayette geçmektedir.(Karaalp, 2019, s. 183) Hz. İbrahim ile ilgili olarak "putları diline dolayan bir genç/fetâ"²; şehirdeki kadınların dilinden Hz. Yûsuf'un gençliği³ olduğu ifade edilmektedir. Hz. Yûsuf kıssasının anlatıldığı aynı adı taşıyan surede Hz. Yûsuf ile birlikte zindanda bulunan hapis arkadaşlarından ikisi ile ilgili olarak "feteyân" ifadesi kullanılmaktadır.⁴ Yine bahsi geçen surede Hz. Yûsuf'un yanında çalışan gençler için kullanılan "fetâ/genç" ifadesine⁵ benzer bir şekilde başka bir yerde Hz. Mûsâ'nın beraberindeki yol arkadaşı ile ilgili de kullanılmaktadır.⁶ Ayrıca Kur'an'da örnek gösterilen gençler olarak öne çıkan, dönemin yöneticilerinin zulmünden kaçıp mağaraya sığınan ve Aşhab-ı Kehf olarak adlandırılan gençler için de "fetâ" ifadesi kullanılmaktadır.⁷ Nisâ suresinde hizmetçi mü'min kadınlar için; ayrıca Nur suresinde ise genç köle kızların fuhşa zorlanmamaları uyarısı yapılırken "fetâ" ifadesi geçmektedir.⁸

Kur'an'da geçen ayetlerde gençlerle ilgili farklı hususlara değinilmiş ve onların toplumun önemli parçalarından olduklarına işaret edilmiştir. Kur'an'ın gençlerle ilgili anlatımları bunlarla da sınırlı değildir. Özellikle ibret veren olayların anlatıldığı hayatlara sahip olan peygamberlerin kıssalarında çok örnek bulmak mümkündür. İlk önemli örnek elbette ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'in oğlu Hâbil'dir. Hâbil, iyiliği temsil eden bir genç olarak lanse edilmiş ve kötülüğü temsil eden kardeşi Kâbil tarafından öldürülmüştür. Gençlik çağlarında insanın içine düştüğü arayışları, çıkmazları ifade eden ve bir peygamber olarak görevlendirilen Hz. İbrâhim gençler için öne çıkan örneklerden birisi olarak değerlendirilmelidir. Zira genç yaşında toplumda var olan inanç bozukluğuna kendi usulünce tepki göstermiş ve insanları uyarmıştı. Diğer taraftan Hz. Mûsâ'nın yaşadıkları, karşısına çıkan iffetli genç kızlar ve yine bir genç olarak kardeşi Hz. Hârûn'un kendisine yardımcı olarak verilmesi de gençlere bir örnek teşkil eder. İffetli bir genç kız olan Hz. Meryem'in yaşadıkları ve kendisinden dünyaya gelen Hz. İsâ'nın genç yaşında yüklendiği büyük görev yine gençlerin hayat içerisinde ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Kur'an, Hz. Yûsuf'un hayatını anlatarak gençlerin nasıl olması gerektiğini ifade ederken kardeşlerinin ona yaptıklarını da zikrederek aslında gençlerde olmaması gereken hasletlere işaret etmektedir. Gençlerle ilgili olan en önemli anlatılardan birisi ise Aşhab-ı Kehf olarak bilinen ve inançları için zulme karşı gelerek Allah'ın korumasına aldığı gençlerdir. Bu gençler, Allah'ın kıyamete kadar gençlere örnek gösterdiği mümtaz simalardır. Haklarında çok detaylı bilgi bulunmamasına rağmen bu gençlerin sadece inançlarını daha iyi yaşamak için saklanmak zorunda kalmaları onların büyük fedakarlığını göstermektedir.

1.1.2 Hz. Peygamber ve Gençler

İslam, gençlere büyük önem veren ve onların gelişimini destekleyen bir dindir. Gençlik dönemi, bireyin kimlik arayışında olduğu, değerlerini şekillendirdiği ve geleceğe hazırlandığı önemli bir evredir. Bu dönemde İslam dini, gençlere rehberlik ederek onların manevî, ahlaki ve sosyal yönden sağlıklı bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunur.

İslâm dininin gençlere öncelikle kazandırmak istediği hasletlerin başında sorumluluk bilinci gelmektedir. İslam, ergenlik çağına girmelerinden itibaren gençleri sorumlu bireyler olarak kabul eder. Namaz, oruç, zekât gibi ibadetler ve diğer dini yükümlülükler, bu yaştan itibaren gençler için geçerli olur. Bu da günümüzde gençlerin daha geç yaşlarda sorumluluk yüklenmesi sebebiyle toplum içerisinde ortaya çıkan sorunların önüne geçmeyi amaçlamaktadır.

İslam, gençlerin eğitime, öğrenimine ve kişisel gelişimine de büyük önem verir. Gençlerin kendilerini geliştirmeleri, topluma faydalı bireyler olmaları ve İslam'ı doğru bir şekilde öğrenmeleri teşvik edilir. Ayrıca gençlere bu konuda büyük güven duyan Hz. Peygamber daha ilk zamanlardan itibaren onların dini konularda olduğu kadar diğer konularda da kendilerini geliştirmelerini önemsemiştir. Örneğin genç bir yaşta olan Zeyd b. Sâbit'i yabancı

² Enbiya, 60.

³ Yusuf, 30.

⁴ Yusuf, 36.

⁵ Yusuf, 62.

⁶ Kehf, 60 ve 62.

⁷ Kehf, 10 ve 13.

⁸ Nur, 33.

dil öğrenmeye teşvik ederek hem kendisine yardımcı olmasını sağlamış hem de toplum içerisinde önemli bir teşvik unsuru oluşturmuştur. Ayrıca Bedir Savaşı'nda esir düşenlerden okuma yazma bilenlerin Medine'deki Müslümanlara okuma yazma öğretmesini sağlayarak gençlerin eğitime ve gelişimine verdiği önemi göstermiştir.

İslam'a göre gençler, toplumun geleceğidir ve büyük bir potansiyele sahiptirler. Bu nedenle, gençlerin enerjilerini doğru yönde kullanmaları, yeteneklerini geliştirmeleri ve topluma katkıda bulunmaları önemlidir. Bu konuda gençlerin doğru bir şekilde yönlendirilmeleri ve yönetilmelerini önemseyen Hz. Peygamber İslâmî dairede gençlere özel bir alan tanımaya çalışmıştır.

Hz. Muhammed'in (sas) genelde tüm gençlere özelde ise Üsâme b. Zeyd'e karşı olan olumlu davranış şekli, günümüz dünyasına önemli dersler vermektedir. Onun gençlere yaklaşımı, eğitimden sosyal ilişkilere, ahlaki değerlerden sorumluluk bilincine kadar birçok alanda rehberlik sunmaktadır.

1.1.2.1 Sevgi, Şefkat ve Saygı

Hz. Muhammed (sas), gençlere karşı her zaman sevgi, şefkat ve saygı göstermiştir. Onları dinlemiş, anlamaya çalışmış ve onlara değer vermiştir. Bu doğrultuda toplum içerisinde onları değerli kılacak davranışlarla onları onore etmiş, kırıcı davranmamaya özen göstermiştir. Hatta ortaya çıkabilecek olumsuz davranışların da önüne geçmek için de bu tarz bir yaklaşımı benimsemiştir. Bir örnekte Hz. Peygamber, zina etmek için izin isteyen genç bir sahabiye beraberinde bulunan yetişkinlerin tepkisine rağmen sabırla dinlemişti. O gence bu yapacağı kötü davranışın sonuçlarını empati kurabileceği bir şekilde izah ederek güzelce anlatmış ve şefkatle ona yaklaşmıştı. Bu sayede genç sahabi olumsuz girişiminden vazgeçmeye ikna olmuştu. Eğer Hz. Peygamber o gence olumsuz bir tavır sergileseydi sonuç çok farklı olabilirdi. Bu yaklaşım, günümüz gençlerinin de en çok ihtiyaç duyduğu şeylerden biridir. Gençler, kendilerini dinleyen, anlayan ve değer veren yetişkinlere daha çok güvenirlir ve onların öğütlerini daha kolay kabul ederler. Gençlerin eğilim gösterdiği olumsuz davranışlar, sert eleştiriler veya aşağılayıcı ifadelerle değil de, sevgi dolu ve müşfik bir dille anlatılırsa ve bu tutumların yol açabileceği olumsuz sonuçlar ortaya çıkarılırsa daha yapıcı ve etkili bir iletişim kurulabilir. Bu şekildeki önleyici bir yaklaşım benimsenerek gençler üzerinde daha olumlu bir etki oluşturmak mümkün olabilir. Zira Hz. Peygamber başta gençler olmak üzere toplumun tüm kesimlerini yargılamadan ve küçük düşürmeden kötü davranışlarından vazgeçirmeye çalışmıştır. Bu tavır O'nun sevgi, şefkat ve saygısının da bir eseridir.

1.1.2.2 İyi Örnek Olma

Hz. Muhammed (sas), gençlere sadece sözleriyle değil aynı zamanda davranışlarıyla da örnek olmuştur. Dürüstlüğü, adaleti, merhameti ve diğer güzel ahlaki özellikleri kendi yaşantısıyla onlara göstermiştir. Bu durum, günümüz eğitimcileri ve ebeveynleri için önemli bir derstir. Gençlere doğruyu ve güzeli öğretmek için, önce kendimiz iyi bir örnek olmalıyız. Kur'an'da da bu konuda hatırlatma yapılarak kişilerin kendi yapmadıkları işleri başkalarından yapmasını istemesi büyük bir hata olarak kabul edilmiştir.⁹ Ahlâkı Kur'an olan Hz. Peygamber gençlere de güzel bir şekilde örnek olmayı önemsemiştir.

1.1.2.3 Sorumluluk Verme ve Güvenme

İnsanoğlu tedrici olarak olgunlaşan ve gelişen bir varlık olarak kendi kararlarını alması ve uygulamasıyla olgunlaşmakta ve toplum içerisinde yer edinebilmektedir. Hz. Muhammed (sas), gençlerin toplum içerisinde yer alabilmeleri ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri için onlara sorumluluk vermiş ve onlara güvenmiştir. Çalışmamızın da konusu olan Üsâme bin Zeyd'i genç yaşına rağmen ordu komutanı olarak ataması, bu anlayışın en güzel örneklerinden biridir. (Kara, 1996, s. 113) O, bu sayede genç yaşına rağmen bir sahabiye duyduğu güveni göstererek hem onun şahsında hem de toplum içerisinde gençlerin önemli sorumluluklar alabileceği fikrinin önünü açmak istemiştir. Hendek Savaşı sonrasında Sa'd b. Mu'az'ın verdiği hükümle Müslümanları arkadan vurma niyetinde olan ve imzalanan anlaşmaya ihanet eden Benî Kurayza Yahudileri, çağrıya uyarak kalelerinden çıktıktan sonra tutsak edilmişler ve Üsâme b. Zeyd'in evinde hapsedilmişlerdir. Bu da Hz. Peygamber'in Üsâme'ye duyduğu güveni gösteren önemli bir örnek olarak da mülhaza edilebilir. (Uçar, 2019, s. 208) Elbette Hz. Peygamber'in hayatından zikredilebilecek tek örnek bununla da sınırlı değildir. Zira Hz. Peygamber vahiy katipliği gibi kritik konularda, ayrıca kazâ ile ilgili meselelerde görevlendirdiği sahabilerin seçiminde gençlere duyduğu güveni göstermiştir. Zeyd b. Sâbit, Muâz b. Cebel, Hz. Ali bu isimlerden bazılarıdır. İslâm tarihinde örnekleri çoğaltılabilecek olan gençlere sorumluluk verilmesi ve onlara güvenilmesi mevzusu, günümüzde de gençlerin özgüvenlerini artırmalarına ve kendilerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

⁹ Saff, 2-3.

1.1.2.4 Hoşgörü ve Affedicilik

Hız. Muhammed (sas), gençlerin hatalarını hoş görmüş ve onları affetmiştir. Onlara karşı sabırlı olmuş ve onları yargılamamıştır. Bu yaklaşım, günümüz ilişkilerinde de önemli bir yere sahiptir. Gençlerin hatalarından ders çıkarmalarına yardımcı olmak için, onlara karşı hoşgörü ve affedicilik olmak onlar üzerinde büyük bir olumlu etki oluşturacaktır. Günümüzde belki en çok ihmal edilen yahut aşırıya kaçılan değerlerden birisi olan hoşgörü ve affediciliktir. Zira insanların toplumsal problemlere dönüşecek hataları da hoşgörü şemsiyesi altında sineye çekilmekte ve toplumsal dönüşümlerin olumsuz örneklerle anılmasına sebep olmaktadır. Dini sınırlar içerisinde kalacak bir hoşgörü ve affedicilik Hız. Peygamber tarafından benimsenmiş ve gençlere de bu şekilde yaklaşmıştır. Yukarıda örneğini verdiğimiz zina etmek isteyen gence karşı Hız. Peygamber'in tavrı bu konuya önemli bir örnektir.

1.1.2.5 Adalet ve Eşitlik

Hız. Peygamber (sas), gençlere karşı adaletli ve eşit davranarak aralarında bir ayrım yapmamış ve her birine aynı değeri vermiştir. Bu ilke, günümüz toplumlarında da büyük önem taşımaktadır. Gençlerin adil bir şekilde muamele görmesi, onların topluma olan güvenlerini artırır ve onları daha iyi bir geleceğe hazırlar. Adalet toplumun tamamına yayılmış bir şekilde var olması gereken önemli bir değerdir. Ayrıca geleceğin yetişkinleri ve toplumun yönetici/hâkim kısmını oluşturacak olan gençlerin daha sağlıklı yetişebilmeleri için de bu gereklidir. Hız. Peygamber savaşa katılmak isteyen ancak yaşı henüz 15 bile olmayan gençlerden bazılarını savaşa katılmak için izin verince diğer talep edenlere de izin vermiştir. Herhangi bir şekilde birini diğerine üstün görmeden aralarında adil davranmak istemiştir.

2. Üsâme b. Zeyd ve Ailesi

İslam tarihinin önemli şahsiyetlerinden birisi olan Üsâme b. Zeyd, Hız. Peygamber'in en yakınlarından birisi olan Zeyd b. Hârîse'nin oğludur. Üsâme bir nevi Hız. Peygamber'in elinde ve evinde büyümüş ve gençlik çağlarında önemli tarihi olaylara şahit olmuş bir sahâbi idi. Onu değerli kılan hususlardan birisi de Hız. Peygamber'in (sas) küçüklüğünden beri bakıcılığı üstlenmiş olan Ümmü Eymen'in de çocuğu olmasıdır. Hız. Peygamber'in yakınında olan ve çok sevdiği iki değerli sahâbinin çocuğu olması onun İslâm tarihi ve Müslümanlar nazarında önemini daha da artırmaktadır.

Üsâme b. Zeyd Mekke'de dünyaya geldi. (İbn Sa'd, 2015, 4/68) Hız. Peygamber'in vefat ettiği 11/632 yılında yaklaşık olarak on sekiz yaşlarında olan Üsâme'nin 614 yılında doğduğu düşünülmektedir. Kendisi hayatının ileri aşamalarında gösterdiği gelişimle ordu komutanlığı yapabilecek kapasiteye sahip bir genç olarak temayüz etmişti.

Üsâme b. Zeyd'in babası olan Zeyd b. Hârîse siyer anlatılarının vazgeçilmez kahramanlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun yaklaşık olarak bi'setten otuz beş yıl önce doğduğu ve aslen Yemenli olan Kelb kabilesine mensup olduğu bilinmektedir. Ancak Zeyd b. Hârîse'nin hikâyesi sıradan bir hikâye olmaktan öte bir hikâye idi. Onun henüz çocukluk çağlarında annesiyle yaptığı bir yolculuk esnasında kaçırılması ile hayatı bambaşka bir yöne evrildi. Onu kaçıranlar Mekke'ye getirerek Ukâz panayırında köle olarak satılığa çıkardılar ve Hız. Hatice'nin yeğeni de olan Mekke'nin önemli tüccarlarından Hakîm b. Hizâm onu satın aldı. Bir rivayete göre ise Hız. Peygamber onu görerek onun Hız. Hatice tarafından satın alınmasını istedi. Hakîm b. Hizâm halası Hız. Hatice'ye Zeyd'i hediye etti. Hız. Hatice de eşi Hız. Muhammed'e hediye ederek onu belki de hayatının bambaşka bir yöne evrileceği bir hikâyenin baş kahramanı yaptı. Hız. Peygamber Zeyd'e büyük bir muhabbet beslemiş ve onu evladı gibi görmeye başlamıştı. Hatta onu azat ederek evlatlığı olarak insanlara tanıttı ve Zeyd asıl babasının adı yerine Zeyd b. Muhammed olarak anılmaya bile başlandı. Hatta bu durumun İslâmî dönemde kişilerin öz babalarının adlarıyla çağırılması emredilene kadar devam ettiği de bilinmektedir. (Hacıismailoğlu, 2020, s. 314)

Zeyd b. Hârîse, Hız. Muhammed'in yanında hayatına huzur içerisinde devam ederken kabilesinden bazı kimseler onu görerek tanımış ve öz babasına oğlunun yerini bildirmişlerdi. Bu haberi alan babası Hârîse yanına fidye miktarı bir para da alarak uzun bir süredir göremediği oğlunu almaya gitti. Denildiği gibi Mekke'de oğlunu bulan Hârîse, oğlu Zeyd'i almak için gerekli ödemeyi yapacağını söyledi. Hız. Muhammed ise herhangi bir ödeme istemediğini ve gidip gitmeme konusunda Zeyd'i serbest bıraktığını söylemiş, Zeyd de Hız. Muhammed ile kalmak istediğini ailesine bildirmişti. (Erkocaaslan, 2018, ss. 14-16) Bu durum Hız. Muhammed ve Zeyd b. Hârîse arasında hakikaten çok değerli bir muhabbetin olduğunu göstermektedir. Oğlunun sağ salım ve huzur içinde olduğunu gören baba Hârîse gönül rahatlığıyla geri dönmüş; bu olay sonrasında da Hız. Muhammed Zeyd'i evladı olarak ilan etmiştir. Daha sonra da kendisine uzun bir süredir bakıcılık yapan Ümmü Eymen ile evlendirerek onun kendi ailesinin içinde daha güçlü bağlar edinmesine de vesile olmuştur.

Hız. Muhammed peygamber olarak görevlendirildiğinde de kendisine ilk inananlardan birisi Zeyd b. Hârise olmuştu.(Yılmaz, 2018, s. 61) Birçok önemli olayda Hız. Peygamber'in yanı başında olan Zeyd, toplum içinde de önemli bir yer edindi. Örneğin Taif yolculuğunda Hız. Muhammed'in yanında Zeyd b. Hârise vardı. Savaşlarda da hep yanında olan yine oydu. Askeri kabiliyetleri ile de öne çıkan bir sahâbi idi. Ayrıca muâhât yani kardeşlik uygulamasında onu amcası Hız. Hamza ile kardeş olarak ilan etmişti.(Erul, 2013) Hız. Hamza şehit olduğu Uhud Savaşı'na giderken ailesini Zeyd b. Hârise'ye vasiyet etmişti. (İbn Kesîr, 1986, s. 226);(Göl, 2020, s. 49) Bedir Savaşı, Uhud Savaşı, Hendek Savaşı, Hudeybiye Anlaşması ve Hayber Savaşı gibi önemli olaylarda Hız. Muhammed'in en yakınlarından olarak hep hazır bulundu. Hız. Muhammed onu bazı seferlere de komutan olarak görevlendirmiştir. Son görevlendirdiği sefer ise Müslümanların Bizans ile karşı karşıya geldiği ilk savaş olan Mûte Savaşı'dır.(Algül, 2020, s. 386) Savaş hazırlıkları yapılırken Hız. Peygamber üç komutan belirledi. Bunlardan ilki Zeyd b. Hârise idi. Bazı kimseler onun azatlı bir köle olmasından da hareketle onun komutanlığına karşı çıkmışlardı. Bu duruma Hız. Peygamber itiraz etmiş ve onun bu işe layık olduğunu bildirmiştir. Hız. Muhammed, Zeyd b. Hârise'nin şehit olması durumunda amcasının oğlu Ca'fer b. Ebî Tâlib'in, onun da şehit olması durumunda Abdullah b. Revâha'nın orduya komuta etmesini emretmişti. 8/629 yılında meydana gelen bu savaş Müslümanlar için tam bir yenilgi olmamakla birlikte çok sayıda büyük sahâbinin şehit olduğu bir savaştır. Hız. Peygamber'in elçisi Hâris b. Umeyr'i öldüren Gassânî liderlerinden Şurâhbil b. Amr'ın yaptığı yanlışla cevap vermek üzere atılan bir adım olan bu savaşta Müslümanlar yaklaşık olarak 3000 kişilik bir kuvvet olarak hazır bulunmuşlardı. Ancak karşılarında bulunan Bizans ordusunun, farklı rivayetlere göre 100 bin veya 200 bin gibi çok kalabalık bir mevcuda sahip olduğu aktarılmaktadır. Bu durum Müslümanlar için ürkütücü olsa da savaşa başladılar ancak savaşın seyri içerisinde önce Zeyd b. Hârise, sonrasında Ca'fer b. Ebî Tâlib daha sonra ise Abdullah b. Revâha şehit düştü. Ardından ise Hâlid b. Velid komutayı devralarak Müslümanları kontrollü bir şekilde geri çekmeyi başardı. Aksi takdirde ordunun tamamının şehit olması kaçınılmaz bir son olacaktı.

Üsâme b. Zeyd'in annesi ise Hız. Peygamber'e dedesi ve babasından miras kalmış olan ve aynı zamanda çocukken bakıcılığını da üstlenmiş olan Ümmü Eymen Bereke bint Sa'lebe b. Amr idi. Hız. Peygamber'e çok küçük yaşlarından itibaren bakıcılık yapan Ümmü Eymen, Hız. Peygamber'in annesi Âmine'nin vefat ettiği yolculukta da onlarla birlikteydi. Bu kadar yakın olan bir kimse olması hasebiyle Hız. Peygamber bir defasında onun cennet kadınlarından olduğunu ifade ederek onunla evlenecek kişinin büyük saadete erişeceğini bildirmesi üzerine Zeyd b. Hârise evliliği kabul etmişti. Ümmü Eymen, Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer dönemlerini de görmüş ve Hız. Osman'ın hilâfetinin başlarında vefat etmişti.(İbn Sa'd, 2015, 10/246)

2.1. Üsâme b. Zeyd'in Hayatı ve Önemi

Üsâme b. Zeyd, İslam'ın ilk yıllarında, hicretten yaklaşık olarak sekiz yıl önce Mekke'de dünyaya gelmişti. Hız. Peygamber (sas) tarafından çok sevilen Üsâme, özel bir ilgiyle büyütüldüğünden olsa gerektir ki Hız. Âişe onu Hız. Peygamber'in (sas) en çok sevdiği kişiler arasında saymıştır. Erken yaşlarından itibaren Hız. Peygamber'in tedrisatında yetişmiş olan Üsâme, Müslümanlar arasında da hem önemli görevlere getirilen hem de değerli bir şahsiyet olmuştur. Üsâme b. Zeyd, Hız. Peygamber'in (sas) sevgisini kazanmış, genç yaşına rağmen önemli görevler üstlenmiş ve İslam tarihinde saygın bir yer edinmiştir.(Çelik, 2017, s. 258)

Üsâme b. Zeyd, Hız. Muhammed (sas) tarafından çok sevilen ve değer verilen bir sahâbiydi. Bu sevgi, Üsâme'nin babası Zeyd bin Hârise'nin Hız. Peygamber (sas) tarafından evlat edinilmiş olması ve annesi Ümmü Eymen'in Hız. Peygamber'in (sas) bakıcılarından olmasının da bir sonucu olabilir.

2.2. Hız. Muhammed'in (sas) Üsâme'ye Yakınlığı

Hız. Muhammed (sas), Üsâme'yi küçüklüğünden itibaren çok sevmiş ve ona özel bir ilgi göstermiştir. Hız. Âişe'nin ifadesine göre, Üsâme, Hız. Peygamber'in (sas) en çok sevdiği kişiler arasındaydı. Onun eğitimi ile özel olarak ilgilenmiş ve bu konuda ailesinin diğer üyelerinden de ayırmamıştır. Bu durum doğal olarak da ikili arasında büyük bir sevgi, saygı ve muhabbetin gelişmesine vesile olmuştur.

Hız. Peygamber'in Üsâme'ye olan sevgisi Müslümanların geneli tarafından bilinmekteydi. Üsâme'nin babası Zeyd b. Hârise "hibbû Rasulillah" yani "Allah Resulü'nün sevdiği kişi" olarak bilinirdi.(Temir, 2020, s.79) Onun bu yakınlığı sebebiyle de oğlu Üsâme de bu sevgiden nasiplenmişti. (Acar, 2014, s.278-280) Bu nedenle bazı sahâbiler kendilerinin Hız. Peygamber'e bizzat söylemekten çekindikleri bazı konuları Üsâme aracılığıyla iletmeye ve bu hususta onun yakınlığını kullanmaya çalışmışlardı. Bu olaylardan birisinde, önde gelen kabilelerden birisi olan Beni Mahzûm'a mensup bir kadın hırsızlık yapmıştı. Ancak bu suçun cezasının uygulanması durumunda toplum içerisinde rencide olacağını düşünen bazı kişiler bu kadının ceza almaması için bir aracı / çözüm yolu bulmaya çalıştılar. Bu sebeple kabilenin ileri gelenleri, kadına had cezası uygulanmaması için Üsâme'ye başvurmuş, o da kabilenin ileri gelenlerinin taleplerini Hız. Peygamber'e iletmişti.(İbn Sa'd, 2015, s.4/78) Bu duruma çok kızan Hız. Peygamber kendisinden Allah'ın koymuş olduğu cezayı kaldırmasını istediğini ve böyle bir şeyin mümkün

olmadığını söylemişti. Hatta yaptığı hatanın büyüklüğünü fark eden Üsâme, affedilmesi için Hz. Peygamber'den dua etmesini istemiştir.(Atalay, 2022, s.151) Bu yaşanan hadise her sahabinin cesaret edebileceği bir şey değildi. Bu doğrultuda Hz. Âişe, Üsâme'den başkasının bu hususta benzer bir cesaret göstermesinin mümkün olamayacağını de beyan etmiştir.(ez-Zehabî, 1982, s.2/499)

Hz. Peygamber'e (sas) yakın sahabiler içerisinde zikredilen Üsâme b. Zeyd, Huneyn Savaşı esnasında yaşanan bozguna da dirayetli bir şekilde Hz. Peygamber'in yanında kalan isimlerden olmuştur.(Güzel, 2018, s. 135) Bir diğer önemli hadise ise Üsâme b. Zeyd'in hayat boyu yaşadığı bir pişmanlığın kaynağını teşkil etmektedir. Üsâme 8/629 yılında Gâlib b. Abdullah kumandasında Fedek civarında oturan Mürre kabilesi üzerine gönderilen 200 kişilik seriyyede yer aldı. Bu sırada Benî Mürre'nin müttefiki Cüheyne kabilesine mensup Mirdâs b. Nehik'ı "Lâ ilâhe illallah" dediği halde onun gerçekte Müslüman olmadığını, ancak can korkusuyla Müslümanlığı kabul ettiğini düşünerek öldürdü. Bunu duyan Resûl-i Ekrem Üsâme'yi çağırıp, "Kalbini yarıp da mı baktın?" diyerek yanlış yaptığını belirtti. Üsâme böyle bir hata yaptığı ve Resûlullah'ı üzdüğü için kendini affedememiş ve "Keşke daha önce değil de bugün Müslüman olsaydım" demiştir.(Ari, 2012, s.362)

Üsâme b. Zeyd, Hz. Peygamber vefat ettikten sonra uzun bir süre yaşamıştır. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Vâdilkurâ'da yaşamaya başlayan Üsâme Muâviye b. Ebî Süfyan döneminin son zamanlarında vefat etmiştir.(İbn Sa'd, 2015, 4/81)

2.3. Üsâme b. Zeyd'in Ordu Komutanlığı

Genç yaşına rağmen İslam ordusunda önemli görevler üstlenmiş olan Üsâme b. Zeyd, yaşının küçüklüğü sebebiyle Bedir Savaşı'na katılamamıştı. Uhud Savaşı'nda ise katılmak istemiş ancak geri çevrilmişti. (Güzel, 2018, s. 66) Yaşının küçük olmasına rağmen Hendek Savaşı'na da katılma konusunda yoğun ısrarları neticesinde orduya kabul edilmiştir. (Acar, 2014, s. 279) Bu da onun erken yaşlarından itibaren cihat hususuna büyük bir iştiaak duyduğunu göstermektedir. Esasında konumuz bağlamında bu olay gençlerin temayüllerine göre kendilerine şans verilmesi durumundan büyük sorumlulukların altından kolayca kalkabileceklerine de işaret etmektedir.

Üsâme b. Zeyd'in katıldığı önemli savaşlardan birisi de İslam tarihinin önemli savaşlarından birisi olan ve babası Zeyd b. Hârise'nin şehit olduğu Mûte Savaşı'dır. Bu savaşta komutanların şehit edilmesinden sonra Hâlid b. Velid'in komutan olarak seçildiği haberini alan Hz. Peygamber yine bu savaşta hazır bulunan Üsâme b. Zeyd ile ilgili olarak "Babası öldürülen komutanlığa daha layık değil midir?" şeklinde bir söz de söylemişti. (İbn Sa'd, 2015, 4/69) Hz. Peygamber Üsâme'nin babasının şehadeti sebebiyle bu göreve daha layık olduğunu ifade etmek istemişti. Bu savaş yukarıda da belirttiğimiz gibi Müslümanların Bizans karşısında ilk savaşıdır. Sonucu Müslümanların arzu ettiği gibi tamamlanmamış olsa da bu savaş Müslümanların aslında ne kadar dirençli bir askeri kabiliyete sahip olduklarını da göstermişti. Kısa süre sonra elde ettikleri başarılar da bu durumu önemli ölçüde pekiştirmiştir.

Hz. Peygamber (sas), vefatından kısa bir süre önce, daha önce savaştığı ancak herhangi bir müspet sonuç alamadığı Bizans üzerine bir sefer tertip etmeye karar verdi. Bu seferin amacı sadece önceden yaşananların bir karşılığı olarak değil, Müslümanlara hem bir özgüven aşılamak ve hem de sonraki adımlar için bir dayanak oluşturmaktır. Bu doğrultuda bir sefer hazırlığı başlayınca Hz. Peygamber (sas) henüz 18-19 yaşında olan Üsâme b. Zeyd'i, gönderilecek olan orduya komutan olarak atamıştır. Bu atama, bazı sahabilerin hem yaşça genç hem de azatlı bir kölenin oğlu olan birinin komutanlığına (Kara, 1996, s. 113) itiraz etmesine neden olsa da, Hz. Peygamber (sas) bu kararlılığından vazgeçmemiştir. Bazı sahabilerin bu itirazlarına karşın Hz. Peygamber'in onun babasının komutanlığına da itiraz edildiğini ancak onun, görevini hakkıyla yerine getirerek bu eleştirileri boşa çıkardığını göstermiştir. (Arslan, 2020, s.622)

Üsâme b. Zeyd bu göreve atandıktan sonra dönemin usulü üzere Medine dışına bir karargâh kurarak sefere katılacak olan Müslümanların burada isimlerini kaydettirmelerini ve sefer hazırlıklarına başlamalarına karar verdi. Ancak günler ilerledikçe Hz. Peygamber'in (sas) rahatsızlığı artmaya başladı ve Üsâme Hz. Peygamber'in durumu netleşmeden harekete geçmek istemediği için biraz ağırdan hareket etti. Bu sırada Hz. Peygamber'in hastalığı ilerledi ve kendisi vefat etti (11/632). Bu durum Müslümanlar için büyük bir hüznün vesilesi oldu. Elbette O'nun evinde hayatının önemli bir kısmını geçiren bir kimse için de üzücü bir olaydı. Üsâme sonrasında defin işlemlerini de bekledi ve süreç Müslümanların başına halife olarak Hz. Ebû Bekir'in geçmesiyle tamama erdi.

2.4. Hz. Ebû Bekir Döneminde Üsâme Ordusu

Hz. Peygamber'in (sas) vefatından kısa bir süre önce oluşturulan ve Üsâme Ordusu adı verilen ordunun hareketi büyük bir olaydı. Zira Hz. Peygamber'e itiraz edenler Hz. Ebû Bekir'e de itiraz etmişlerdi. Ancak Hz. Peygamber'in

her daim yanı başında yer alan Hz. Ebû Bekir bu konuda net bir tavır göstererek onun ordu komutanı olarak sefere çıkacağını net bir dille ilan etti ve Üsâme'nin komutasındaki orduyu sefere gönderme kararı aldı. Hz. Peygamber'in vefatından önce sefere katılacağını beyan eden Hz. Ömer gibi bazı sahabilerin geride kalması için ordu komutanı Üsâme'den izin isteyen halife bu hareketiyle onun otoritesine de büyük bir saygı duyduğunu gösterdi. Diğer taraftan ordunun harekete başladığı sırada ordu ile Medine dışına doğru bir miktar yürüyerek onları uğurladı. Bu sefer, İslam devleti için önemli bir başarı olduğu gibi Hz. Ebû Bekir'in kararlı duruşu ile daha büyük bir önem de kazanmıştır. Hz. Ebû Bekir sefere çıkan bu ordunun gidişiyle birlikte tarihte Ridde Olayları olarak bilinen İslâm'dan dönme hareketleri ile karşı karşıya kaldı. Bu konuda da Üsâme ordusundan destek almıştır. Ayrıca bir süre sonra seferden dönen bu orduyu dinlendirmek istemiştir. Bu esnada ise Üsâme b. Zeyd'i yerine vekil olarak bırakarak mürtetler üzerine sefere çıkan Hz. Ebû Bekir de bu genç sahabe olan güvenini göstermişti.(et-Taberî, 2019, s.239)

3. Sonuç

Bu çalışmada, İslam tarihindeki gençlere duyulan güvenin en belirgin örneklerinden biri olan Üsâme b. Zeyd'in ordu komutanlığı üzerinden, gençlere sorumluluk verilmesinin bireysel gelişim ve toplumsal yapı üzerindeki olumlu etkileri değerlendirilmiştir. Hz. Peygamber'in, tecrübeli sahabilerin varlığına rağmen genç bir sahabe böylesine önemli bir görev vermesi, onun gençlere duyduğu güvenin ne kadar derin ve bilinçli olduğunu göstermektedir. Bu uygulama, gençlerin sadece biyolojik değil, sosyal ve ahlaki olgunluklarına göre değerlendirilmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Günümüz dünyasında gençlerin sosyal hayattan dışlanmaları, özgüvensiz bireylerin yetişmesine neden olmakta; bu durum, toplumun gelişimini de olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla, tarihi örnekler ışığında gençlere güven duyulması ve onların inisiyatif alabilecekleri alanlarda desteklenmesi hem bireysel gelişimlerine hem de toplumsal istikrara katkı sağlayacaktır.

Hz. Muhammed'in (sas) Üsâme b. Zeyd'e duymuş olduğu güvenin bir örneğini teşkil ettiği gençlere olan yaklaşımı, günümüz dünyasına ışık tutmaktadır. Onun sevgi, şefkat, saygı, örnek olma, sorumluluk verme, hoşgörü, adalet ve eşitlik ilkeleri, gençlerin Müslüman bir toplumda sağlıklı bir şekilde yetişmelerine ve topluma faydalı bireyler olmalarına katkı sağlayacaktır. Zira günümüz dünyasında en büyük çıkmazda olan gençlerimizdir. Çünkü onların yaşadıkları dünyanın nefsanî cazibeleri bir insanın tahammül sınırının üzerindedir. Bu nedenle de günümüzde İslâm toplumlarının etkin büyüklerine ve karar alıcılarına gençlere yönelik politikalar oluştururken en büyük örnek Hz. Peygamber olmalıdır. Bu nedenle, Hz. Muhammed'in (sas) gençlere olan davranışını anlamak ve uygulamak, günümüz dünyası için büyük bir önem arz etmektedir.

Gençlere geçmişten ders alarak iyi davranışları benimseme ve geliştirme konusunda ilham verebilir. Ayrıca, Hz. Muhammed'in (sas) aile içi şiddete karşı tutumu ve kadınlara iyi davranılması konusundaki öğütleri günümüz gençlerine sağlıklı ilişkiler kurma ve aile değerlerine sahip çıkma konusunda önemli mesajlar içermektedir. Ayrıca İslam toplumunun en önemli dinamiklerini teşkil eden gençlerin sorumluluk sahibi olmaları için büyüklerin daha etkin olmaları da önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Acar, C. (2015). Hz. Peygamber'in Görevlendirmelerinde İnsan Yetiştirme Unsuru Zeyd b. Hârise ve Üsâme b. Zeyd Örneği. *İçinde Kültür Doğum Haftası "Hz. Peygamber ve İnsan Yetiştirme Düzenimiz" Sempozyumu.* (ss. 273-286) Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Algur, H. (2021). Modern Dönemde Özdenetimli Bir Gençlik Yetiştirmenin İmkânı. *İçinde S. Kara, S. Aybey, & T. Aşırov (Ed.), İslam, Modernite ve Gençlik* (ss. 285-307). İlahiyat Yayınları.
- Algur, H. (2022). *Nesiller Arası Farklılaşma ve Din Eğitimi*. Pegem Akademi Yayınları.
- Algur, H. (2024). Sorumluluk ve Din Eğitimi: Psiko-Sosyal Perspektif. *İçinde M. Ulu & C. Osmanoglu (Ed.), Psikoloji, Eğitim ve Din. Kimlik Yayınları.*
- Algül, H. (2020). *MÜTE SAVAŞI* (C. 31, ss. 385-387). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mute-savasi>
- Arı, M. S. (2012). Üsâme b. Zeyd. *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 42, ss. 361-363). TDV Yayınları.
- Arslan, İ. (2020). *Vahiy ve Akal Işığında Hz. Peygamber'in Hayatı*. Okur Akademi Yayınları.
- Atalay, S. R. N. (2022). Hz. Peygamber Dönemi'nde Ve Sonrasında Üsâme b. Zeyd. *İdrak Dini Araştırmalar Dergisi*, 2(1), Article 1.
- Çakmak, A. (2020). *Din Eğitiminde Hayatı Anlamlandırma*. Pegem Akademi.
- Çelik, Y. (2017). *İslâm'da Sosyal Hizmetler -Hz. Peygamber Dönemi-*. Çizgi Kitabevi.
- Erkocaaslan, R. (2018). *Kur'an'da İsmi Zikredilen Tek Sahabi Zeyd bin Hârise*. Beyan Yayınları.
- Erul, B. (2013). *Zeyd b. HÂRISE* (C. 44, ss. 319-320). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/zeyd-b-harise>
- et-Taberî, İ. C. (2019). *Târihu't-Taberî* (Çev.; C. Saylık, C. 3). Ankara Okulu Yayınları.
- Göl, Y. S. (2020). *Hz. Hamza*. Beyan Yayınları.
- Güzel, A. (2018). *Hz. Peygamber'in Savaşları -Gazveler-*. Kitap Dünyası Yayınları.
- Hacıismailoğlu, M. İ. (2020). Osmanlı Müelliflerinin Çalışmalarında Zeyd-Zeyneb Hadisesi Bağlamında Voltaire'in "Fanatizm veya Peygamber Muhammed'in Bağnazlığı" Adlı Tiyatro Eseri Üzerine Değerlendirmeler. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(1), Article 1. <https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.689001>

- İbn Kesîr, E.-F. İ. b. Ö. (1986). *El-Bidâye ve'n-nihâye* (C. 3). Dâru'l-Fikr.
- İbn Sa'd, M. b. S. b. M. (2015). *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr* (Çev.: A. Elmalı & M. Akbaş, 2. bs, 1-11). Siyer Yayınları.
- Kara, S. (1996). *Hız. Peygamber (s.a.v) Döneminde Gençlik*. Atatürk Üniversitesi.
- Karaalp, C. (2019). Kur'an'da Örnek Genç Modeli. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 2(4), Article 4. <https://doi.org/10.35235/uicd.490202>
- Meydan, H. (2022). *Postmodern İklîmde Din ve Değerleri Öğretmek*. Değerler Eğitim Merkezi Yayınları.
- Siddîkî, M. (1990). *İslam Dünyasında Modernist Düşünce* (M. Fırat & G. Korkmaz, Çev.). Dergâh Yayınları.
- Temir, H. (2020). *Hız. Zeyd b. Hârîse*. Beyan Yayınları.
- Tozlu, N. (2014). *Eğitimden Felsefeye—I*. Bayburt Üniversitesi Yayınları.
- Uçar, İ. (2019). *Hız. Muhammed Zamanında Medine'de Gündelik Hayat Mekanın Üretimi*. Fecr Yayınevi.
- Yılmaz, A. (2018). *Didaktik Bir Bakış Açısıyla Hız. Muhammed*. Pegem Akademi.